

TÁRSULATI ÜGYEK.

Fegyzökönyvi kivonatok a társulat üléseiről.

XV. VÁLASZTMÁNYI ÜLÉS.

1881, decz. 21-ikén.

Elnök: SZILY KÁLMÁN.

Titkár jelezve a Közgyűlés közeledtét, felkéri a választmányt, küldene ki kebeléből bizottságot a könyvtár és a pénztár megvizsgálására. — A választmány a pénztár megvizsgálására Klein Gyula és Rózsahegyvi Aladár, a könyvtár megvizsgálására pedig Bene Rudolf, Somogyi Rudolf és Wartha Vincze urakat kéri fel.

Titkár előterjesztve, hogy az alapszabályok 17. §-a értelmében 1882-ik évre a választmányi tagok közül 8 kisorsolandó, felkéri a választmányt a sorsolás megejtésére. — Miután a választmány meggyőződött, hogy tagjainak neve mind benne van a sorsolás urnájában, elnök a következő neveket húzta ki: Thanhoffer Lajos, Hantken Miksa, Krenner József, Schenzl Guidó, Herman Ottó, Szabó József, Inkey Béla, Than Károly.

A választmány megbizta a titkárságot, hogy a legközelebbi ülésen a kisorsolásnak megfelelőleg minden megürült helyre két-két tagot, a most be nem töltött fizikai szakra szintén kettőt s így összesen 18 tagot hozzon javaslatba a közgyűlésen leendő előterjesztés céljából.

Titkár emlékeztetbe hozza a választmányának azon nyilatkozatát, hogy szívesen nyujtana alkalmat olyan nagyobbkeretű előadások tartására, melyek valamely tudományág újabb vívmányait, haladását terjesztenék elő, jelenti, hogy ilyen tudományos referáló előadások megtartására Dr. Örley László és Klein Gyula urakat nyerte meg. Örley L. úr „A helminthológia újabb vívmányairól“, Klein Gy. tnr. úr pedig „A növények mozgásáról“ tartana előadást. Egyúttal kéri a választmányt, hogy ez előadásokért valami tiszteletdíjat szavazzon meg. — A választmány e jelentést tudomásul veszi, helyesli és tiszteletdíjúl minden előadásért 50 (ötven) forintot szavaz meg.

Elnök evvel kapcsolatban felhatalmazást kér a választmánytól, hogy Antolik Károly aradi tanárt, ki az elektromos szikra sikamlásával oly szép kísérleteket tett és e téren a világirodalomban is nevet szerzett, ily referáló előadásra, melyen kísérleteinek menetét és eddigi eredményeit mutatná be,

felszólíthassa. — A választmány örömmel egyezik bele Antolik Károly úr meghívásába.

Titkár jelenti, hogy a sondershauseni „Botanischer Verein“ megküldte Társulatunknak „Irmischia“ című folyóiratának egy számát, és Társulatunkat csereviszonyra kéri fel. — A választmány a cserét elfogadja és nevezett egyesületnek a Közlönyt és esetleg botanikai kiadványait megküldeni határozza.

Titkár jelenti, hogy a Könyvkiadó Vállalat IV-ik ciklusának 1242 aláírója van. E vállalatból Czögler A. műve nyomás alatt van, Emery munkájának fordítása is készül. A folyó 1881-re eső évdíjakat december folytán utánvételezte a titkárság. A Füzetes Vállalatnak 1215 megrendelője van. E füzetek 1882-ik évtől némi alaki változással fognak megjelenni, hogy mint folyóiratok a hirlapdíj-jegy kedvezményében részesülhessenek, a mi tetemes költségkimélt. — Tudomásul van.

A mult választmányi ülés óta a könyvtárba következő ajándékok érkeztek: Umfriebach, Lehrbuch der Differential- und Integral-Rechnung; Lenker, Anleitung zur mathem. Erdbeschreibung; A kolozsvári róm. kath. főgymnasium értesítője 187¹/₂ és 187²/₃ évről egy-egy matematikai értekezéssel; Schmidt Ferencz úr ajándékai. — Köszönettel vétetnek.

Titkár jelenti, hogy a mult választmányi ülés óta következő tagtársak elhunytáról értesült: Egger Samu, régiségárús Budapesten, Király Alajos birtokos Jász-Apátiban, Szeitz Ede hivatalnok, Bécsben (a Ringtheater égésének áldozata). — Szomorú tudomásul szolgál.

Kilépésöket bejelentették 3-an. — Tudomásul van.

Mint 5 évre adósok kitörlésre ajánltatnak 9-en. — Kitoröltetnek.

Az új tagokul ajánlottak nevei felolvastattak és mindannyian, számra 27-en megválasztattak; velök a tagok létszáma 5504-re emelkedett, kik között 117 alapító és 100 hölgy van.

A K. M. TERMÉSZETTUDOMÁNYI TÁRSULAT

forgó tőkéjének

(Ide nem értve 1. az alapítványi tőkét, 2. az országos segílyt és 3. a könyvkiadó vállalatot)

1881-ik ÉVI BEVÉTELEI ÉS KIADÁSAI,

ÖSSZEHASONLÍTVÁ

az Előiránnyzattal és az 1880-ik évi Bevételekkel és Kiadásokkal.

a) Bevétel:

	Bevétel 1880-ban	Bevételi előirányzat 1881-re	Bevétel 1881-ben
1. Pénztári maradék	4347 frt. 26 kr.	3721 frt. 83 kr.	3721 frt. 83 kr.
2. Alapítványi kamatok	2432 " 20 "	2700 " — "	2670 " 17 "
3. Oklevelek díja	734 " — "	700 " — "	780 " — "
4. Tagok évdijai	14860 " 75 "	14600 " — "	14816 " 25 "
5. Évdij-hátrálékok	573 " 50 "	400 " — "	454 " 50 "
6. Előre befizetett tagdíjak	402 " — "	400 " — "	459 " — "
7. Eladott kiadványok	2085 " 05 "	2500 " — "	2949 " 39 "
8. Vegyesek	10 " 76 "	— " — "	38 " 47 "
9. Hirdető melléklet	1926 " 64 "	— " — "	859 " 50 "
Összeg:	27372 frt. 16 kr.	25021 frt. 83 kr.	26749 frt. 11 kr.

vagyis, a forgó tőke tényleges bevétele az előirányzattal, a 9. tétel nélkül, meghaladja 867 frt. 78 krral.

b) Kiadás:

	Kiadás 1880-ban	Kiadási előirányzat 1881-re	Kiadás 1881-ben
1. „Term. tud. Közlöny“-re	6620 frt. 16 kr.	7500 frt. — kr.	7441 frt. 67 kr.
2. Népszerű Előadások	1325 " 69 "	2300 " — "	2113 " 33 "
3. Könyvtár	1989 " 85 "	2000 " — "	1978 " 92 "
4. Oklevelek kiállítására	183 " 80 "	200 " — "	206 " 30 "
5. Kisebb nyomtatványok	248 " 78 "	350 " — "	285 " 25 "
6. Irodai költség	110 " 14 "	150 " — "	117 " 27 "
7. Póztai költség	278 " 26 "	350 " — "	251 " 56 "
8. Szállásbér	1515 " — "	1600 " — "	1594 " 50 "
9. Bútorok és eszközök	77 " 85 "	300 " — "	296 " 95 "
10. Fűtés, világítás	432 " 91 "	500 " — "	454 " 66 "
11. Vegyes kiadások	239 " 94 "	250 " — "	242 " 70 "
12. Tiszti díjazás	3544 " 73 "	3600 " — "	3674 " 73 "
13. Szolga-fizetés	1438 " 20 "	1500 " — "	1210 " — "
14. Rendkívüli kiadás	278 " 28 "	300 " — "	20 " — "
15. Hirdető melléklet	1216 " 74 "	— " — "	607 " 53 "
16. Pályakérdések	— " — "	600 " — "	600 " — "
17. Átirás az alaptőkéhez	4150 " — "	3060 " — "	3150 " — "
Összeg:	23650 frt. 33 kr.	24560 frt. — kr.	24245 frt. 37 kr.

vagyis a forgó tőke tényleges kiadása, a 15. tétel nélkül, az előirányzottnál 922 frt. 16 krral kevesebb.

A forgó tőke pénztári maradéka 1881 végén az előirányzat szerint leendett: 461 frt. 83 kr. A valóságban pedig lett: 2503 frt. 74 kr., vagyis 2041 frt. 91 krral több, mint a mennyi előirányozva volt.

XV. SZAKÜLÉS.

1881, decz. 21-ikén.

Elnök: SZILY KÁLMÁN.

35. Dr. Szabó Ferencz „A virágok fejlődéséről” értekezve, elmondta, hogy a növénytan terén újabb időben főleg két irányban történt figyelemre méltó mozgalom. Az egyik irányban haladók az egyes növények kifejlődését és családfajok megállapítását célozzák; a másik irány követői azon általános mechanikai okok és törvények kifürkésztésével foglalkoznak, a melyek szerint a növénytest felépül. Mind a két irány megköveteli, hogy tisztában legyünk a növénytest egyes részeinek keletkezésével és az átalakulásokkal, melyeken a növény részei keresztülmennek teljes kifejlődésükig. Mily fontos a szervek kifejlődéstörvényeinek ismerete a részek értékének megállapításánál, azt az Ananászfélék virágjának fejlődésével mutatta ki, elmondván, hogy a virág kezdetben egyszerű kis dudorodást képez, hogy a virág egyes részei teljesen hasonló módon keletkeznek és fejlődnek mint a növény zöld lomblevelei, hogy tehát a porzó, a termő stb. sem egyéb levélnél és csak később, idősebb korában alakul át bizonyos életcélznak megfelelő szervvé. Ugyancsak élelcélznak megfelelő virágjának fejlődésével mutatta ki, elmondván, hogy a természetes rendszerben az egy családba sorolt növények virágjai mind azonos terv szerint épülnek; ez világosít fel bennünket, hogy a viráglevelek, főleg a kehely meg a pártá leveleinek összeforradása tulajdonképp nem különálló levelek összenövéséből származik, hanem, hogy ezen ú. n. forrt

szirmúak legfiatalabb állapotukban sem képeznek különálló leveleket. A fejlődés mechanikai oldalát tekintve, mai napság alig tudunk többet azon egy szabálynál, hogy ott keletkeznek új levelek, ahol a már meglevők között a legtöbb hely van. A fejlődés a legbiztosabb alapját képezi a természetes rendszernek, mert eredményei mentek minden spekulációtól.

36. Dr. Rózsahegy Aladár „A Pasteur-féle védőoltásról lépfene ellen” című előadásában előterjesztette a védőoltás elméletét, az oltó-anyag előállítását és azon kísérletek eredményeit, melyeket Thuillier, Pasteur segéde Budapesten és Kapuvárott végzett; végül összegezve az eljárás jó és rossz oldalait, azon véleményét nyilvánította, hogy korai volna ez oltást általánosan megengedni és gyakorolni. (Bővebben l. e füzet 1-ső lapján.)

37. Dr. Török Aurél „Az algiri (rokniai) dolmenek leleteiről” tartott előadást. Előrebocsátva a dolmenek jelentését a kőkorszaki ember történetében, közelebbről ismerteti az afrikai dolmeneket, melyekből saját maga gyűjtötte maradványokat, koponyatöredékeket, felkarcsontot, sipcsontot stb. mutatva be, kiemeli azok feltűnő sajátosságait és azon nézethez csatlakozik, hogy az afrikai dolmen-építő ember azonos fajta az európai dolmenek készítőivel. (Bővebben közöljük.)

LEVÉLSZEKRÉNY.

KÉRDÉSEK.*

(1.) Adhat-e a barométer biztos jóslatot a várható időjárásra? — Melyik volna a legcélszerűbb a használatra? B.

(2.) Egy úr azt állította, hogy van *vízai elefánt* is, mely óriás állat, hosszú ormánnyal; az Indiai-tengerben él. En ilyen óriás

* Eddig tagtársainktól az ország minden részéből beérkező kérdésekre a szerkesztőség a maga körében igyekezett a felvilágosításokat beszerezni. Az ügy érdekében levőnek tartjuk azonban, hogy a kérdések több oldalról, más szakférfiak által is megvilágosíthatassanak. E végből a jövőben a beérkező kérdéseket előbb egyszerűen közöljük, s tagtársainkat kérjük, hogy azok megoldásában minél elevelebb érdeklődéssel résztvenni sziveskedjenek.

A feleletet a kérdés száma alatt közöljük.

SZERK.

vízi elefántnak hírét sem hallottam, azért kérem, kegyeskedjék engem e tekintetben felvilágosítani. H. Á.

(3.) Mai postával egy db. májat batorodom beküldeni oly kéréssel, méltóztassék azt szakférfiaknak megvizsgálás végett átadni s az eredményt a „Term. tud. Közlöny” Levélszekevény-rovatában közölni. — A máj egy hizott sertésből való, s a beküldöthöz hasonló, 5—6 nagy hólyag volt benne, egészen hasonló a birkák kergehólyagához, azon különbséggel, hogy ez a hólyag erősebb, a csírák nagyobbak, s az egész hólyag belső felén elvannak oszolva. U. S.

(4.) Novemberhó 12-ikén találtam egy fürjfésket négy tojással, mind friss fias volt; egy sem volt romlott, bár már hidegek jártak; úgy látszik az anyának nem rég kellett ott hagynia. DR. JÓKAI GÉZA.

(5.) Tompahátrol azt a kérdést intézték hozzánk, vajjon a *fuwola billentyűje*, ez a *billigetető pálczika*, melyet *rugó tartó záró állásban*, emeltyli-e vagy gépezet?

(6.) Mivel lehetne gyökeresen kipszítani a gombákat, melyek egy szobában a padlón már évek óta élőködnek? V. N.

(7.) Tudvalevőleg Európa területén a Gergely-féle naptárt használók egyazon napot egyugyanazon naptári elnevezéssel jelölik: azaz pl. január 1-sejét mi ugyanaz nap ünnepeljük, mikor a londoniak. Az eltérés Európa egyes helyeinek időszámítása közt csak perczekre vagy órákra megy, amennyiben valamely keleti helyen korábban van dél, mint egy nyugotin. Azonban ez eltérés Jekaterinburgtól Lissabonig csak legfeljebb öt óra, s így legalább a nappali órákban pl. január 1-sején bátran mondhatjuk: most Európa egész területén január 1-seje van. Senkinek sem jut eszébe (a Gergely-féle naptárt használók közül) Jekaterinburgban, hogy (a nappali órákban) január 2-ikát számítson, mikor Lissabonban január 1-sejét ünneplik.

De hogy jelöli K a l a k a u a király a Hawai szigeteken a Gergely-féle naptár szerint azon napot, mikor nálunk január 1-seje van?

Ugyanis a Budapesten keresztülmenő teljes délkör a Föld tulsó oldalán e szigetek között, tán azok egyikén is keresztül megy. E vidéken tehát, ha nyugatfelé hátramardólag számítunk, mikor nálunk január 1-sejének épen déli 12 órája elmulik, ugyane perczben kell csak január 1-sejének beköszönten, míg ha kelet felé előrehaladólag számítunk, ott ngyanakkor január 2-ika veszi kezdetét. Melyik tehát a jogos, január 1-seje vagy másodika?

Úgy tünik fel, hogy mindkét elnevezés egyenlő jogos, mert a távolság keletre és nyugatra ugyanaz. Tehát délkörünk tulsó

felének losszában határozottan csak megállapodás szentesítheti valamely nap naptári elnevezését. E délkörtől keletre, illetőleg nyugatra eső más délkörök mentében azonban mondhatnók, hogy a nyugati hátramaradó, illetőleg a keleti előrehaladó számítás jogosabb, mert a távolság köztünk s az illető hely között nyugat, illetőleg kelet felől rövidebb. De ha a rövidebb távolság szerint volna mindig a számítás, úgy mi némely földrajzi hely eseményének könnyen más keltet tulajdoníthatunk, mint a londoniak, miután azon hely, meglehet, hozzánk keletre van közelebb, míg Londonhoz nyugatra. Itt ez esetben Budapest és London elnevezései fölött támadhatna vita.

Azonban a naptári elnevezés különbözőzése nem okoz sok kellemetlenséget, ha valamely esemény kelte mellett meg van adva az is, hogy azon idő melyik időnek felel meg a mi számításunk szerint. De bajt okozhat a hét különböző napjainak nem összehangzó elnevezése a vallásfelekezeteknél. Ugyanis a keresztény mindenütt a vasárnapot, a zsidó mindenütt a szombatot, a mohamedán mindenütt a pénteket ünnepli meg. Ámde, ha pl. két londoni hittérítő érkezik a Fidsi-szigetekre azon időben, midőn Londonban vasárnap esti 10 óra van, de egyik nyugat felől, a másik kelet felől, úgy az Amerikán keresztül érkezett térítő az nap vasárnapot akar ünnepelteni a megtért hívekkel, míg az Ázsia felől érkező munkára buzdítja őket, azt tartva, hogy akkor hétfőn délelőtti 10 óra van. Hogy egyez ki ez esetben a két térítő? M. L.

(8.) Néhány részemről gyűjtött villámütési adat azt mutatja, hogy a villám rendszeren a megduzzadt és feldagadott vizek, patakcsák, megtoluló árkok szélein szert leginkább lecsapni. Vajjon pontosabb és számosabb megfigyelések nyomán nem lehetne-e ez az építkezéseknél jó ujjmutatás?
F. D. L.

FEJELETEK.

E Közlöny 146-ik füzete Levélszékényében (52.) az mondatik, hogy az egész állattanra tökéletes szómagyarázó munka nincsen. A következők talán tehetnek szolgálatot:

1. D'O r b i g n y Ch. Dictionnaire universel d'histoire naturelle. Páris, 1841—49. 13 kötet. — 2. M i l n e E d w a r d s H. Leçons sur la Physiologie et l'Anatomie comp. de l'homme et des animaux 1857—81. 14 vols. — 3. Handwörterbuch der Zoologie, Anthropologie u. Ethnologie; herausgegeben v. Dr. G u s t a v J a e g e r, Breslau, Eduard Trewendt (4 kötet van ígérve, az első már régebben megjelent.) — 4. C u v i e r G. Leçons d'anatomie comparée; 5 vols. Páris 1809. —

5. W a g n e r, Handwörterbuch d. Physiologie. 4 köt. Braunschweig 1842—53.

(1.) A barométer vagy légsúlymérő nem adhat biztos jóslatot a várható időjárásra, mert ez nem csak az észlelési helyen, hanem a földfelület kiterjedt területén uralkodó légköri viszonyoktól függ. Mindamellett hasznos a légnyomás ingadozásait figyelemmel kíséreni és e célra legjobban az *aneroid*, azaz száraz barométer lehet használni; ilyen Calderoninál 12—20 forintért kapható. Azonkívül igen tanácsos az egész kontinensre vonatkozó időjárás mappák és táblák figyelemmel kísérése, mint ezek több külföldi újságban, pl. az „Allgemeine Augsburger Zeitung”-ban naponként olvashatók. H. Á.

Creative Commons License Deed

Nevezd meg! - Így add tovább! 3.0 Unported (CC BY-SA 3.0)

Ez a [Legal Code \(Jogi változat, vagyis a teljes licenc\)](#) szövegének közérthető nyelven megfogalmazott kivonata.

[Figyelmeztetés](#)

A következőket teheted a művel:

szabadon másolhatod, terjesztheted, bemutathatod és előadhatod a művet

származékos műveket (feldolgozásokat) hozhatsz létre

kereskedelmi célra is felhasználhatod a művet

Az alábbi feltételekkel:

Nevezd meg! — A szerző vagy a jogosult által meghatározott módon fel kell tüntetned a műhöz kapcsolódó információkat (pl. a szerző nevét vagy álnévét, a Mű címét).

Így add tovább! — Ha megváltoztatod, átalakítod, feldolgozod ezt a művet, az így létrejött alkotást csak a jelenlegivel megegyező licenc alatt terjesztheted.

Az alábbiak figyelembevételével:

Engedélyezés — A szerzői jogok tulajdonosának engedélyével bármelyik fenti feltételtől [eltérhatsz](#).

Közkinccs — Where the work or any of its elements is in the [public domain](#) under applicable law, that status is in no way affected by the license.

Más jogok — A következő jogokat a licenc semmiben nem befolyásolja:

- Your fair dealing or [fair use](#) rights, or other applicable copyright exceptions and limitations;
- A szerző [személyhez fűződő](#) jogai
- Más személyeknek a művet vagy a mű használatát érintő jogai, mint például a [személyiségi jogok](#) vagy az adatvédelmi jogok.

- **Jelzés** — Bármilyen felhasználás vagy terjesztés esetén egyértelműen jelezned kell mások felé ezen mű licencfeltételeit.